

20. POLACY NA FRONTACH II WOJNY ŚWIATOWEJ

1. Polskie Siły Zbrojne na Zachodzie

a) wojsko polskie we Francji – powstanie i walki w 1940 r.

- Rząd francuski zgodził się na utworzenie na swoim terytorium armii polskiej (porozumienie podpisano 9.09.1939 r.), która miała się rekrutować spośród emigrantów polskich oraz żołnierzy, którym udało się przedostać na Zachód. Armia ta pod względem operacyjnym miała podlegać dowództwu francuskiemu. Również Francja miała dostarczyć uzbrojenie i wyposażenie. Dzięki temu we Francji powstały:
- 1 Dywizja Grenadierów
 - 2 Dywizja Strzelców Piesznych
 - 3 Dywizja Piechoty
 - Brygada Strzelców Podhalańskich
 - Lekka Dywizja Zmechanizowana
 - 150 lotników polskich służyło w dywizjonach francuskich.

Armia polska we Francji liczyła w 1940 r. około 84 tysięcy żołnierzy.

➤ Udział w walkach

- **walki w Norwegii** - żołnierze polscy po raz pierwszy wzięli udział w walkach w Norwegii gdy Francja i Wielka Brytania wysłały do tego kraju korpus ekspedycyjny. Brygada Strzelców Podhalańskich gen. Zygmunta Szyszko – Bogusza weszła w jego skład. 13 maja 1940 r. wzięła udział w ataku na Bjervik, brała udział w walkach o zdobycie Narwiku (zajęła miasto Ankenes i odcięła Niemcom drogę odwrotu z Narwiku). Pod koniec kampanii norweskiej została ewakuowana z resztą sił korpusu angielsko – francuskiego. W kampanii norweskiej wzięły również udział polskie okręty: transportowiec „Chrobry”, niszczyciele ORP „Błyskawica”, ORP „Grom” i ORP „Burza” oraz okręt podwodny ORP „Orzeł”, któremu udało się zatopić niemiecki transportowiec. Niestety od bomb lotniczych zatonął „Grom”.
- **walki we Francji** – Dywizja Grenadierów gen. Bronisława Duchą pod koniec maja 1940 r. została skierowana do obrony linii Maginota na wschód od Metz (Lotaryngia), w późniejszym etapie walk osłaniała tyły wojsk francuskich. 21 czerwca 1940 r. dowódca wydał rozkaz o zniszczeniu broni i przedzieraniu się na południe. Nielicznym udało się przedostać do Wielkiej Brytanii. 2 Dywizja Strzelców Piesznych generała Bolesława Prugar – Ketlinga została wprowadzona do walki w kilku grupach. Główne siły dywizji otrzymały rozkaz obrony linii Maginota, a później obrony tzw. Bramy Burgundzkiej (między Wogezami a Szwajcarią). Okrążona przez dywizje niemieckie, 18 i 19 czerwca 1940 r. stoczyła bitwę i przekroczyła granicę ze Szwajcarią gdzie ją internowano. Lekka Dywizja Zmechanizowana była w stadium organizacyjnym gdy Niemcy zaatakowały Francję. Tylko 10 Brygada Kawalerii Pancernej gen. Stanisława Maczka brała udział w wojnie. Została ona wcielona do 10 armii francuskiej i walczyła w Szampanii i w Burgundii . Osłaniała ona odwrót armii francuskiej. W momencie wyczerpania amunicji i paliwa zniszczyła sprzęt i zaczęła przedzierać się na południe. Brygada Strzelców Podhalańskich brała udział na Płw. Bretońskim wraz z 3 Dywizją Piechoty płk. Tadeusza Zieleniewskiego oraz Batalionami Szkolnymi. Gdy obrona Bretanii się załamała oddziały te zostały rozwiązane. 150 lotników brało udział w wojnie we Francji w ramach jednostek francuskich. Łącznie w obronie Francji poległo ok. 1400 polskich żołnierzy, 13 tysięcy zostało internowanych w Szwajcarii, a około 15 tysięcy dostało się do niewoli niemieckiej. Około 25 tysięcy ewakuowało się do Wielkiej Brytanii na okrętach pol. i bryt. – ewakuacja nastąpiła 19.06.1940 r.

- **bitwa o Anglię.** W Szkocji zaczęto tworzyć nowej jednostki lądowe oraz dywizjony lotnicze oznaczone numerami 300 – 309 i 315 – 318. Początkowo w bitwie o Anglię walczyły dwa dywizjony myśliwskie 302 i 303. Dywizjony polskie wstąpiły się w powietrznej „bitwie o Anglię”. Lotnictwo polskie pod dowództwem gen. Józefa Zająca zniszczyło około 250 samolotów niemieckich. do końca października 1940 r. zginęło 33 pol. lotników.
- **polskie okręty i statki handlowe w II wojnie światowej.** Z Polski jeszcze przed wybuchem wojny wypłynęły niszczyciele: ORP „Burza”, ORP „Błyskawica” i ORP „Grom”. Już w czasie działań wojennych do Anglii udało się przedrzeć okrętom podwodnym: ORP „Orzeł” i ORP „Dzik”. Okręty te brały udział w patrolowaniu Morza Północnego, współdziałały z jednostkami lądowymi w kampanii norweskiej, wówczas zatonał „Grom”. Po upadku Francji i podpisaniu z Anglią konwencji wojskowej rząd emigracyjny otrzymał 4 nowe niszczyciele: „Kujawiak”, „Girland”, „Krakowiak”, „Piorun”. Dysponował więc 6 niszczycielami, 4 okrętami podwodnymi i 3 ścigaczami. Okręty polskie wstąpiły się podczas walk na Morzu Śródziemnym przy utrzymaniu Malty (dwa okręty podwodne zostały tam nazwane „strasznymi bliźniakami”), ORP „Piorun” rozpoczął ostrzał największego pancernika niemieckiego – „Bismarcka” i związał go walką do czasu przybycia okrętów brytyjskich. Walka ta zakończyła się zatopieniem „Bismarcka”. Oprócz tego na Zachodzie pod polską banderą pływały statki handlowe, które były używane jako statki transportowe i pływały w konwojach.

b) Armia Polska gen. Władysława Andersa

- Armia Polska w ZSRR została utworzona na podstawie konwencji wojskowej z 14 sierpnia 1941 r. Pod względem operacyjnym miała podlegać dowództwu Armii Czerwonej. Ustalono, że jednostki polskie zostaną przesunięte na front dopiero po osiągnięciu pełnej gotowości bojowej i że nie zostaną rozdzielone. Żołnierzy miano rekrutować spośród polskich jeńców wojennych (z września 1939 r.) oraz z byłych obywateli polskich. Początkowo armia miała liczyć około 30 tys. Ze względu na ilość ochotników szybko zwiększono jej liczebność. Podczas wizyty Sikorskiego w Moskwie w grudniu 1941 r. zdecydowano o zwiększeniu jej liczebności do 96 tysięcy żołnierzy i 30 tysięcy rezerwy.
- Władze polskie odmówiły wystania na front 5 Dywizji Piechoty ze względu na braki w zaopatrzeniu w żywność, umundurowanie i broń. Winston Churchill zaproponował Stalinowi przesunięcie Armii Polskiej w ZSRR na południe kraju lub do Iranu — chciał je wykorzystać do obrony Bliskiego Wschodu. Władze radzieckie ograniczyły racje żywnościowe dla Armii Polskiej co znacznie przyczyniło się o podjęciu decyzji o przesunięciu Armii do Iranu. 80 tys. żołnierzy i 35 tys. cywilów ewakuowało się między kwietniem a sierpniem 1942 r.
- **Od tej pory stanowili oni tzw. Armie Polską na Wschodzie.** Armia ta powstała rozkazem z 12 września 1942 r. Stacjonowała ona we wschodnim Iraku i w Palestynie. Brała udział w obronie Bliskiego Wschodu. Samodzielna Brygada Strzelców Karpackich gen. Stanisława Kopańskiego brała udział w walkach o Tobruk w Afryce Północnej jeszcze w 1941 r. Teraz została przemianowana na Brygadę Karpacką i włączona w skład Armii Polskiej Na Wschodzie.
- ponownie siły polskie zostały użyte w kampanii włoskiej. Wydzielono z Armii Polskiej 2 Korpus Polski, który walczył o Monte Cassino (11-19 maja 1944 r.), 18 lipca Polacy zdobyli Ankonę. Po ciężkich walkach Polacy wkroczyli do Bolonii w kwietniu 1945 r. 2 Korpus Polski w większości składał się właśnie z żołnierzy wyprowadzonych z ZSRR. Największe straty

poniósł pod Monte Cassino w dniach 11 – 19 maja 1944 r., podczas których zginęło prawie 1000 żołnierzy.

c) udział wojsk polskich w walkach na Zachodzie Europy

- 6 czerwca wojska alianckie lądowały w Normandii. W operacji desantowej uczestniczyły polskie okręty: krążownik ORP „Dragon”, niszczyciele ORP „Błyskawica”, ORP „Piorun”, ORP „Krakowiak” i ORP „Ślązak”. Wśród lądujących wojsk były również oddziały polskie.
- 1 Dywizja Pancerna gen. Stanisława Maczka liczyła 16 tys. żołnierzy i prawie 400 czołgów. Rozpoczęła działania wojenne w sierpniu 1944 r. i walczyła w składzie 1 Armii Kanadyjskiej. Brała udział w wyzwaniu Francji (rejon Caen, Falaise – sierpień 1944 r.), Belgii (zdobyła Ypres, Gandawę i Axel, Bredę – wrzesień 1944 r.). Od kwietnia 1945 r. uczestniczyła w walkach na terenie Niemiec. Zakończyła swój szlak bojowy zajmując Wilhelmshaven.
- 1 Samodzielna Brygada Spadochronowa liczyła 2,5 tysiąca komandosów. Dowodził nią gen. Stanisław Sosabowski. 17 września 1944 r. brała udział w operacji o kryptonimie „Market Garden” zdobycia mostów na Renie w Arnhem. Ze względu na błędy dowództwa straciła ¼ swego stanu i została wycofana do Wielkiej Brytanii. Weszła do działania ponownie we wrześniu 1944 r.

2. Wojsko Polskie u boku Armii Czerwonej.

- Po wyjściu armii generała Andersa do Iranu komuniści polscy w ZSRR założyli Związek Patriotów Polskich (ZPP) Wystąpił on z prośbą do Stalina o utworzenie oddziałów polskich u boku Armii Czerwonej. 8 maja 1943 r. oficjalnie Stalin wyraził na to zgodę.
- na mocy umowy zawartej ze Stalinem w maju 1943 r. zaczęto formować 1 Dywizję Piechoty im. Tadeusza Kościuszki w Sielcach nad Oką. Weszła ona do działań wojennych w składzie 33 Armii wojsk radzieckich na Smoleńszczyźnie. Największą bitwą na szlaku bojowym tej dywizji była bitwa pod Lenino 12 – 13.10.1943 r. Podczas tej bitwy Dywizja straciła około 3 tys. żołnierzy.
- w sierpniu 1943 r. ZSRR wyraził zgodę na formowanie na swoim terytorium 1 Korpusu Polskich Sił Zbrojnych, którego dowódcą został gen. Zygmunt Berling, a zastępcą gen. Karol Świerczewski „Walter”. W ramach 1 Korpusu utworzono:
 - 2 Dywizję Piechoty im. J.H. Dąbrowskiego
 - 3 Dywizję Piechoty im. R. Traugutta
 - 1 Brygadę Artylerii im. J. Bema
 - 1 Brygadę Pancerną im. Bohaterów Westerplatte
 - 1 pułk lotniczy „Warszawa”

W marcu 1944 r. 1 Korpus przekształcono w 1 Armię Wojska Polskiego. Formowano nowe oddziały:

- 1 Brygadę Kawalerii
- 1 Korpus Pancerny

! Armia WP weszła do działań wojennych w chwili rozpoczęcia wyzwania ziem polskich w połowie lipca 1944 r. Składała się wówczas z około 80 tys. żołnierzy. Pod względem operacyjnym podlegała dowództwu 1 Frontu Białoruskiego. Forsowała Wisłę pod Dęblinem i Puławami, walczyła na przyczółku magnuszewskim, brygada pancerna stoczyła bitwę pancerną pod Studziankami. 1 Armia Wojska Polskiego wyzwalała prawobrzeżną Warszawę i podjęła nieudaną próbę pomocy dla Powstania Warszawskiego. W październiku 1944 r.

1 Armia WP brała udział w walkach w okolicach Jabłonna, następnie walczyła w ofensywie zimowej 1945 r. Przeprowadziła operację warszawską na skutek której 17 stycznia 1945 r. wyzwolono Warszawę. Brała udział w walkach na Wale Pomorskim, wyzwalała Gdańsk, Kołobrzeg, broniła wybrzeża bałtyckiego od Kołobrzegu do Szczecina. Wzięła udział w operacji berlińskiej i zakończyła swój szlak bojowy na linii rzeki Łaby.

- Wiosną 1945 r. do walki skierowano 2 Armie Wojska Polskiego utworzoną na terenach wyzwolonej Polski. Liczebnie jej liczebność dorównywała 1 Armii WP. W skład 2 Armii WP weszły silniejsze jednostki pancerne – 1 Korpus Pancerny. Brała udział w operacji berlińskiej; wzięła udział w wyzwoleniu Pragi – swój szlak bojowy zakończyła na jej przedmieściach.